

Oranssivallankumouksen perintö

Ukrainan oranssivallankumouksen valtaan nostamien presidentti Viktor Juštšenkon ja pääministeri Julija Tymošenkon liittolaisuus päättyi hallituksen hajottamiseen. Nähtäväksi jää, mitä vallankumouksesta loppujen lopuksi jää jäljelle. Arviot siitä ovat vaihdelleet laidasta laitaan. Oranssivallankumousta on kuvattu korruption ja vanhan eliitin vastaisena uutena demokratisoimisen alkuna, Venäjän ja lännen välisenä kamppailuna vaikutuspiireistä ja kyynisimmillään palatsikaappauksena, jossa yksi taloudellinen ja poliittinen eliitti vaihtui toiseksi. Kaikki nämä piirteet ovat olleet näkyvissä Ukrainan kehityksessä, mutta tilanne elää ja kehityksen suuntaan voi vaikuttaa merkittävästi muun muassa ensi vuoden parlamenttivaalit.

On selvää, että oranssivallankumous oli kansalaisyhteiskunnan voimannäyte. Se oli massojen kumous, joka politisoi merkittävän osan erityisesti ukrainalaista nuorisoa. Siksi on hyvä syy uskoa, että tapahtumilla saattoi olla myös pysyvämpiä demokratiaa edistäviä vaikutuksia. Vanhaan (mieli)valtaan ja sen oman edun tavoitteluun tuskastuneet kansalaiset kokivat viimeiseksi pisaraksi vaalituloksen manipuloinnin vanhaa valtaa edustaneen pääministeri Viktor Janukovyčin hyväksi. Häntä tukivat niin väistyvä presidentti Leonid Kutšma kuin Venäjän presidentti Vladimir Putin.

Suuttumus sai alun alkaenkin poliittisesti monenkirjavan opposition yhdistämään voimansa. Oppositio vetosi suoraan kansaan ja johti sen kaduille mielenosoituksiin ja lopulta

estämään laillisen hallinnon, pääministeri ja presidenttiehdokas Janukovyčia tukeneen koneiston toiminnan. Tässä mielessä kysymys oli vallankumouksesta, jossa entiset alamaiset saivat maistaa valtaa ja tuntea voimansa.

Juštšenkkoa ja Tymošenkoa ei voi kuitenkaan pitää perinteisinä vallankumouksellisia kansanjohtajina. Juštšenko on entinen Ukrainan keskuspankin johtaja ja Tymošenko puolestaan valtionomaisuuden yksityistämisprosessissa kyseenalaista mainetta hankkinut energia-alan suurliikkeenäinen. Molemmat kuuluivat myös vanhaan presidentti Kutšman aikaiseen eliittiin, mutta menettivät asemansa Kutšman omasta asemastaan käymän taistelun tuoksinassa. Presidentti Juštšenkon ja pääministeri Tymošenkon välirikko nosti pintaan myös raadollisia puolia molempien toiminnasta. Juštšenko syytti Tymošenkoa yrityksestä käyttää pääministerin asemaa omien taloudellisten intressiensä ajamiseen. Hänen väitettiin yrittäneen mitätöidä Energy System of Ukraine -yhtiön 1,5 miljardin dollarin velan Ukrainan valtiolle sekä yhtiön velat Venäjälle. Tymošenko oli kyseisen yrityksen johtaja vuosina 1995-97.

Ukrainan entinen presidentti Leonid Kravtšuk puolestaan paljasti Juštšenkon syyllistyneen presidentinvaalien aikana Ukrainan lain vastaisen rahoituksen vastaanottamiseen ulkomailta. Vapaaehtoisessa maanpaossa ulkomailta elävä venäläinen oligarkki, aikanaan presidentti Boris Jeltsinin luottomiehenä toiminut Boris Berezovski vahvisti tukeneensa Juštšenkon vaalikampan-

jaa siirtämällä rahaa tämän tukimiesten firmojen tileille. Vaikka oppositio on vaatinut asiasta tutkimuksia ja Juštšenkcon viraltapanoprosessin käynnistämistä, asia ei etene. Ukrainan laki ei nimittäin tunne mahdollisuutta asettaa presidenttiä viraltapanosyytteeseen. Paljastukset ovat silti olleet selvä moraalinen takaisku korruption vastaisin tunnuksin kampanjoineille Juštšenkolle ja Timošenkolle.

Oranssia kumousta voidaan pitää kansalaisten tyytymättömyydestä käyttövoimansa saaneena demokratian päämääriin pyrkineenä vallankumouksena. Sillä on silti samalla myös toinen puolensa. Niin kuin useimmilla vallankumouksilla, myös Ukrainan kumouksella oli ulkomaiset tukijansa. Olisi naiivia ajatella, että tämä tuki olisi ollut vain pyyteetöntä demokratian puolustamista. Yhtä kohtuutonta on väittää, että vain Venäjä olisi ollut ainoa omaa etuaan katsova pelaaja, kun se tuki Janukovytsia. Kömpelö ja läpinäkyvä sen operaatio kyllä oli verrattuna lännen harjoittamaan poliittiseen vaikuttamiseen.

On ilmeistä, että yhdellä tasolla Ukrainassa käytiin Venäjän ja lännen etupiiritaistelua. Keinot vain olivat tällä kertaa sivistyneempiä kuin joskus aiemmin. Janukovytsin vastainen oppositio sai ratkaisevaa taloudellista ja asiantuntija-apua lännestä. Molemmilla Yhdysvaltojen pääpuolueiden instituuteilla sekä monilla muilla yhdysvaltalaisilla tahoilla oli omat mittavat projektinsa Ukrainassa. Niiden avulla rahoitettiin myös viralliset vaalitulokset kyseenalaistaneet ja vallankumouksen käyttövoimana toimineet ovensuukyselyt sekä koulutettiin suuri joukko vaalivalvojia ja kansalaisliikkeiden organisaattoreita. Ilman tätä merkittävää ulkopuolista tukea Ukrainan opposition omat voimat eivät ehkä olisi riittäneet katkaisemaan pääministeri Janukovytsin tietä presidentiksi.

Kasvot Ukrainan johdossa ovat vaihtuneet, mutta arjen ongelmat ovat samat kuin ennenkin. Kukaan ei vielä osaa myöskään ennustaa kuinka ensi vuoden parlamenttivaaleissa käy. Ukrainan uuden perustuslain mukaan parlamentin merkitys kasvaa ja se nimittää muun muassa pääministerin

sen sijaan että sen tekisi presidentti niin kuin tähän asti. Ukrainalaisten tulevaisuuden huolet liittyvät ennen kaikkea arkipäivän sosiaaliseen turvallisuuteen. Synkkiä pilviä hallituksen päälle kasaa talouden yskeminen. Ukrainan bruttokansantuote jäi tämän vuoden elokuussa edellisen vuoden tasosta ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1999. Juštšenkcon kompastellen nimittämä uusi hallitus on vaikean tehtävän edessä, jota ei yhtään helpota hallituksen laskeva kannatus.

Ukrainan hallituksen on rakennettava kaikesta oranssivallankumouksen kansallismielisyydestä huolimatta toimivat suhteet myös Venäjään. Poliittinen länsisuuntaus ja yhteistyö EU:n kanssa eivät tuo Ukrainalle ainakaan lyhyellä tähtäimellä merkittävästi lisää taloudellista liikkumatilaa. Sen sijaan molemmille ”slaavilaisille veljeskansoille” taloudellinen yhteistyö on reaalioliittinen välttämättömyys.

Vaikka epäluulot naapurua kohtaan ovat kasvaneet molemmin puolin rajaa, jää nähtäväksi kuinka pysyvästä ilmiöstä on kyse. Valistunut arvaus on, että taloudellinen ja poliittinen pragmatismi tyynnyttävät vähitellen suurimmat tunnekuohut. Tätä edesauttaa myös se, että Ukrainan tiiviimpi integroituminen länteen ei näytä realistiselta vaihtoehdolta aivan lähiaikoina. EU ei kykene tarjoamaan sille merkittäviä taloudellisia porkkanoita saati sitten jäsenyyttä. Ukraina on nykyiselle EU:lle aivan liian suuri pala manöveroitavaksi. NATO-jäsenyys puolestaan ei toisi helpotusta Ukrainan taloudellisiin ongelmiin, mutta tulehduttaisi sen suhteet Venäjään. Tämä taas horjuttaisi Ukrainan sisäpoliittista tasapainoa. Siihen uudella hallituksella ei nykyisessä tilanteessa ole varaa.

25.9.2005

Markku Kangaspuro